

Per Springer alias Svarte-Per

Tyven som sprang fra både lensmann og fut

Ved Eva Tveter

Norge har hatt flere «mestertyver» som i ettertid er beundret og gjort udødelige gjennom bøker og film. De mest kjente er utbryterkongene Gjest Baardsen og Ole Høiland. Men også her i Indre Østfold hadde vi for hundre år siden en tyv som var svært kløktig i sitt fag og som i tillegg løp fortere enn både lensmann og foged.

I forrige nummer av «Haakon» hadde vi et kapittel om den høyst respekterte doktor Scharffenberg på Mysen, som ble frastjålet både epler og oksestek. Mistanken falt straks på Per Springer som opererte både i Eidsberg, Trøgstad og Askim, der han ofte besøkte stabbur og matkjellere. Siden dr. Scharffenberg bodde i nærheten av lensmannen på Mysen, var det uventet at tyven skulle slå til her. Dessuten fikk han muligens litt anerkjennelse fra den kjente legen fordi Per Springer aldri stjal fra småfolk. Og det var også litt av en prestasjon å mestre tyveritoktene over lang tid uten å bli tatt. Han kunne sitt fag, slik som doktoren kunne sitt!

«Perakula»

På kulturminnekartet for Østfold finner vi et fotografi av Per Springers hytte, også kalt «Perakula». Den ligger på Glørudåsen i Rakkestad og er av stein. Her bodde «Springeren» i noen år og ble beskyldt for jakt på både elg og sau. I tillegg ble han mistenkt for å ha forårsaket en stor skogbrann i 1899,

men denne kunne også ha startet etter et lynnedslag.

En dag fikk Per Springer besøk av to elskelige damer som ville forære ham et grøtmåltid. Han var da i ferd med å koke poteter, og i kokevannet lå det ei skjorte som Per ville befri for lus. Kanskje ikke så underlig at damene trakk seg snart tilbake.

«Springerens» kone

I 1909 fortelles det i Indre Smaalenenes Avis at Per hadde en kone som måtte reise til Kristiania på forhør etter at han var mistenkt for å ha stjålet sølv. Da hun dro hjem med toget til Mysen ble hun sinnsforvirret og måtte holdes, mens hun rev av seg en del hår. På Mysen stasjon ble hun av lensmannen i Eidsberg satt i forvaring på Momarken

Arrestasjon i 1912

Det var underlensmann Georg Johansen som til slutt klarte å fakke den raske og etterlyste Per Springer. En togpassasjer mellom Mysen og Rakkestad så at Per gikk av toget på Heia stasjon og sendte melding til lensmannen. Etter flere timers ettersøking ble «Springeren» funnet ved Aasmoen i Trømborg der han hadde satt seg ned i veikanten for å hvile.

Lensmannen befalte den ettersøkte å overgi seg, men raske Per trakk tollekniven og flyktet inn i skogen. Det var satt ut vaktposter flere steder og ved gården Fjeld fikk Per Springer en haglladning i låret og måtte gi seg. Da

hadde han 385 kroner på seg – en bra sum etter datidens kroneverdi.

Tvangsflytning

Selv om hytta «Perakula» lå i Rakkestad var det øvrigheten i Eidsberg som tok affære og tvangsflyttet tyven Per Springer til Fossum fattiggård i Tromborg. Selvfølgelig klarte han å rømme fra Fossum. Hva som siden skjedde med ham har vi ikke informasjon om. Men vi må være enig med den respekterte doktor Scharffenberg: Tyven Per Springer var en mester i sitt fag.

Per Springer har fått en skillingsvise

Som seg hör og bør har også «Springeren» blitt beæret litterært. Han har i ettertid blitt tilegnet en skillingsvise på hele 11 vers, og melodien skal være «Hjalmar og Hulda». Det andre verset lyder slik:

*Men Petter på foten var temmelig rapp,
da lensmannen kom var han vekk,
og unna så ofte fra bønder han slapp,
de modigste skalv rent avskrekk.*

*De klaprende mente, men hvem er da mannen?
Han må have hjelp av selveste fanden.
Men Petter med kjærresten sin satt og lo.
Nei, lensmann og bønder må la meg i ro.*

Kilder:

- Indre Smaalenenes Avis
- Kulturminnekart.no/ostfold
- «Mysens historie 1901–1907» av Thomas Vatne.
- Mine besteforeldre på Sør-Fjeld, Pauline og Martin Fjeld, bivånet arrestasjonen.

Takk til Rakkestad historielags kulturminneregistrering for utlån av foto.

I denne hulen, kalt «Perakula», på Glørudåsen i Rakkestad, bodde tyven Per Springer i noen år. Her hadde han utsyn om lensmann og fut var på jakt etter ham Foto Ingemund Jenssen, Rakkestad, og tatt forbindelse med Rakkestad historielags kulturminneregistrering